GEMEENTE MAASBRACHT

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Bodemgesteldheid

3. Grondgebruik
   - 3.1 Agrarisch
   - 3.2 Niet-agrarisch

4. Infrastructuur
   - 4.1 Wegen
   - 4.2 Waterlopen
   - 4.3 Spoorlijnen en tramlijnen

5. De gemeente Maasbracht
   - 5.1 Maasbracht
   - 5.2 Brachterbeek
   - 5.3 Kruchten

6. Conclusies

Literatuurlijst

Kaartmateriaal

Inhoudsopgave

1. Inleiding

2. Bodemgesteldheid

3. Grondgebruik
   - 3.1 Agrarisch
   - 3.2 Niet-agrarisch

4. Infrastructuur
   - 4.1 Wegen
   - 4.2 Waterlopen
   - 4.3 Spoorlijnen en tramlijnen

5. De gemeente Maasbracht
   - 5.1 Maasbracht
   - 5.2 Brachterbeek
   - 5.3 Kruchten

6. Conclusies

Literatuurlijst

Kaartmateriaal

1. Inleiding

1.1 Gemeente Maasbracht
p.a. Raadhuisplein 1
6051 HV Maasbracht
Provincie Limburg
Inventarisatiegebied Midden-Limburg
Aantal inwoners: 8.064 (16-05-1988)
Oppervlakte: 16,32 km2
Onderdelen: Brachterbeek,Kruchten, Maasbracht, Sint Joost (gedeeltelijk gemeente Maasbracht en gedeeltelijk gemeente Echt), Het Vonderen.

1.2 De gemeente Maasbracht, deel uitmakend van het inventarisatiegebied Midden-Limburg, grenst aan de noordzijde aan de gemeente Wessem. De oostelijke begrenzing wordt gevormd door de gemeenten Linne en Montfort. Aan de zuidzijde is de gemeente Echt gesitueerd. De westgrens wordt gevormd door de gemeente Stevensweert. De gemeentegrenzen zijn in de periode 1850-1940 niet gewijzigd.

2. Bodemgesteldheid

2.1 De gemeente Maasbracht is gesitueerd op de oostelijke Maasoever. Het grondgebied langs de Maasoever is, evenals de bodem langs de Krombeek, bedekt met rivierklei. In het zuidoostelijk deel van de gemeente, oostelijk van de kern St. Joost en in de nabijheid van de gemeentegrens met Montfort, bevindt zich een vlak stuifzandachtig gebied, waar een deel van de bodem als zeer vochtig kan worden omschreven.

3. Grondgebruik

3.1 Agrarisch

De gemeente Maasbracht kan gekarakteriseerd worden als een vanouds overwegend agrarische gemeente. De dalbodems langs Maas en Krombeek, bedekt met rivierklei, waren in de periode 1850-1940 in gebruik als weilanden. Daarbuiten fungeerde de grond voornamelijk als akkerland. Aangezien Maasbracht een typische veeteeltgemeente was geworden , lag de nadruk sinds circa 1890 op het verbouwen van voedergewassen. Rond 1850 was echter niet het gehele grondgebied in gebruik voor de landbouw. In de zuidoost punt, oostelijk van de kern St. Joost, bestond de bodem gedeeltelijk uit broekgebieden en was hij gedeeltelijk bedekt met heide. Eén van de eerste werken van de in 1888 gestichte Nederlandsche Heidemaatschappij was, in 1894, de ontginning van veertig ha. broekgrond en de aanleg van vloeiweiden in de gemeente Maasbracht.

3.2 Niet-agrarisch

Delfstoffen

Het aanzien van de huidige gemeente Maasbracht is in aanzienlijke mate beïnvloed door de ontginningen in de Maasuiterwaarden. Ten gevolge van deze activiteiten ontstonden met name na 1940 grindmeren langs de Maasoever. Deze meren worden intensief gebruikt voor pleziervaart en diverse andere vormen van watersport.

4. Infrastructuur

4.1 Wegen

De gemeente Maasbracht beschikte in het begin van de negentiende eeuw over een wegennet van geringe kwaliteit. De belangrijkste en beste weg was de verbinding tussen Maastricht en Roermond. In de jaren tussen 1843 en 1846 werd deze route verbeterd en verhard. De weg doorkruist van west naar oost het zuidelijk deel van de gemeente.
Rond 1860 kende de gemeente Maasbracht nog enkele andere verharde wegen, te weten de weg vanuit Echt via Maasbracht en Kruchten naar Wessem (gemeente Wessem) en de weg vanuit Maasbracht naar Brachterbeek en weer terug naar Maasbracht. Bovendien liep een verharde weg vanuit Brachterbeek in de richting van het spoorwegstation Maasbracht. De overige wegen waren niet verhard en slechts van lokaal belang.
Rond 1935 waren in de zojuist geschetste situatie nauwelijks veranderingen opgetreden. Verbeteringen in het wegennet hadden plaatsgevonden in de vorm van verbetering van bestaande verbindingen.

4.2 Waterlopen

De belangrijkste waterweg in de gemeente Maasbracht is de rivier de Maas, die de westelijke begrenzing van de gemeente vormt. De Oude Maas doorkruist nog net de noord-westelijke punt van de gemeente.
De Krombeek komt de gemeente binnen bij de kern St. Joost. Zij vervolgt haar weg in noordelijke richting, doorstroomt de kern Brachterbeek en mondt bij Linne (gemeente Linne) uit in de Maas.
Een deel van de grens met de gemeente Linne wordt gevormd door de Gracht of Montforter Beek, die in de gemeente Linne en Montfort de naam Vlootbeek draagt. Zij stroomt door een klein stukje van het zuidoostelijk deel van de gemeente Maasbracht.
Zuidelijk van de kern Maasbracht bevindt zich de monding van het Julianakanaal. Het kanaal Wessem-Nederweert begint juist buiten de gemeentegrenzen.
In het Julianakanaal werd, zuidelijk van de kern Kruchten, een schutsluis geplaatst. De Maas kon in de periode 1850-1940 alleen maar met behulp van een veerpont, noordelijk van de kern Maasbracht gelegen, worden overgestoken.
De afwatering geschiedt in de gemeente Maasbracht op natuurlijke wijze via de Krombeek op de Maas.

4.3 Spoorlijnen en tramlijnen

Het zuidelijk deel van de gemeente Maasbracht wordt van west naar oost doorkruist door de in 1866 voltooide spoorlijn Maastricht-Sittard-Roermond-Venlo. De afstand tussen de spoorlijn en de kernen Maasbracht en Brachterbeek was relatief groot. Wel leidde vanuit beide dorpen een verharde weg naar het oostelijk van Brachterbeek gelegen station.

In het jaar 1922 werd door de Limburgsche Tramwegmaatschappij de tramverbinding Roermond-Linne-Maasbracht-Echt-Roosteren-Belgische grens in gebruik genomen. Deze lijn liep door de kern

Brachterbeek, om vervolgens in zuidwestelijke richting weer uit de gemeente te verdwijnen. Bij de gemeentegrens met Stevensweert kreeg de tramlijn een afsplitsing, die in noordelijke richting langs het Julianakanaal terugliep naar de kern Maasbracht. Het betrof bij deze lijn normaalspoor. De spoorwegen maakten er dan ook gebruik van voor het transporteren van steenkolen. In 1933 werd het baanvak aan de rijksoverheid ten gunste van de N.S. verkocht. In 1937 werd het tramverkeer gestaakt.

5. De gemeente Maasbracht

5.1 Maasbracht

In de negentiende eeuw had het dorp Maasbracht een overwegend agrarisch karakter. De Tranchotkaart toont het dorp, zoals dat in het eerste kwart van de negentiende eeuw bestond. Het was destijds een lineaire nederzetting, bestaande uit bebouwing langs twee kanten van een weg, die vanaf de Maasoever in oostelijke richting liep. In het jaar 1835 telde de gemeente Maasbracht 991 inwoners. In de periode tot ongeveer 1865, de gemeente had inmiddels 1.200 inwoners, onderging de kern slechts in geringe mate uitbreidingen. De lineaire structuur bleef gehandhaafd. Naast een verdichting binnen de bestaande structuur, ontstond enige nieuwe bebouwing langs de weg naar Wessem en langs de verharde weg vanuit Maasbracht in noord-oostelijke richting. Overigens wordt op een kaartje, vervaardigd in het jaar 1867, een steenbakkerij ten noorden van de kern Maasbracht vermeld.
Ook tussen 1867 en 1934 waren de veranderingen, die Maasbracht onderging, relatief gering. De lineaire nederzetting breidde zich uit in oostelijke richting, langs de weg naar Brachterbeek, in westelijke richting tussen de oude kern en de Maas en in zuidelijke richting, langs de weg vanuit de kern naar de tramlijn. In 1899 bedroeg het inwonertal van de gemeente 1.519, in 1909 was het licht gedaald tot 1.478.

5.2 Brachterbeek

Het dorp Brachterbeek heette rond 1850 Beek. In het begin van de negentiende eeuw had het dorp de vorm van een lineaire nederzetting langs twee wegen, gelegen aan beide zijden van de Krombeek. Daarnaast bevond zich nog wat verspreide bebouwing langs de weg naar Maasbracht. In 1867 waren in deze situatie geen wijzigingen opgetreden. Tussen circa 1850 en 1940 onderging Beek, dat inmiddels Brachterbeek heette, enige uitbreidingen. Naast een verdichting binnen de bestaande structuur ontstond nieuwe bebouwing langs de weg tussen Maasbracht en Brachterbeek en langs de weg tussen Brachterbeek en de spoorlijn Maastricht-Roermond. Overigens dient vermeld te worden dat bij het station en rond de kruising van de weg Brachterbeek-station met de verbinding Sittard-Roermond eveneens nieuwe bebouwing ontstond.

5.3 Kruchten

In het eerste kwart van de negentiende eeuw bestond het dorp Kruchten, gelegen ten zuiden van Maasbracht en evenals Maasbracht en Brachterbeek destijds een agrarische nederzetting,met lintbebouwing langs een parallel aan de Maas lopende weg vanuit Maasbracht naar Berkelaar (gemeente Echt). Rond 1865 waren structuur en karakter van de kern nog ongewijzigd. Tussen circa 1850 en 1940 vond in Kruchten een aanzienlijke verdichting binnen de bestaande structuur plaats. Langs de weg naar Maasbracht ontstond lintbebouwing, zodat de kernen Kruchten en Maasbracht vrijwel één geheel gingen uitmaken. Deze groei hing ongetwijfeld samen met de aanwezigheid van een kolenhaven en een tramlijn tussen beide

dorpen.

Buiten de in het voorgaande besproken kernen bevond zich tussen 1850 en 1940, met uitzondering van een enkele geïsoleerd gelegen boerderij, vrijwel geen verspreide bebouwing in de gemeente Maasbracht.

Industrie en nijverheid

Door de kanalisatie van de Maas en de aanleg van het Julianakanaal en het kanaal Wessem-Nederweert kwam Maasbracht op een knooppunt van vaarwegen te liggen. In samenhang daarmee kwam al snel, met name in en nabij de kern Maasbracht, een aantal activiteiten op gang. Voor de voltooiing van het Julianakanaal, ongeveer van 1929 tot 1935, speelde Maasbracht een belangrijke rol in de overslag van kolen. Hieraan kwam een einde door het gereedkomen van de overlaadhavens Born en Stein, die gunstiger lagen ten opzichte van het mijncentrum. De kolentransporten vanuit Maasbracht naar Brabant en naar België verliepen, toen het Julianakanaal nog niet bevaren kon worden, via het kanaal Wessem-Nederweert.
Na de ingebruikname van het Julianakanaal verdween de Rijkskolentip. Nieuwe activiteiten in samenhang met het kanaal verschenen vooral in de kern Maasbracht in de vorm van winkels, bevrachtings- en scheepvaartkantoren etc.

De grootste ontwikkelingen deden zich in de gemeente Maasbracht voor na 1940. Vergelijking van de topografische kaart uit 1934 met recent kaartmateriaal toont dat met name de kern Maasbracht na 1940 uitbreidingen op grote schaal heeft ondergaan.
De gehele ruimte tussen de kern, zoals die in 1934 bestond en de weg, gelegen ter hoogte van de schutsluis in het Julianakanaal, werd in de tussenliggende periode opgevuld met nieuwe bebouwing. De vroegere kern Kruchten is geheel opgenomen in deze uitbreiding.
Brachterbeek heeft in veel mindere mate veranderingen ondergaan. Door de nieuwe bebouwing langs de weg tussen Maasbracht en Brachterbeek is deze laatstgenoemde kern feitelijk een uitloper van Maasbracht geworden. Beide dorpen zijn nu van elkaar gescheiden door middel van de autosnelweg E-9, die het westelijk deel van de gemeente van zuid naar noord doorkruist.
De relatief grote groei, die de kernen na 1940 doormaakten, is grotendeels het gevolg van de toegenomen importantie van Maasbracht als scheepvaart- en havenplaats. De in het voorgaande geschetste ontwikkelingen hebben na 1940 gevolgen gehad voor het landbouwareaal. Een aanzienlijk deel van de agrarische gronden kreeg een niet-agrarische bestemming.

6. Conclusies

6.1 Naar aanleiding van het verrichtte veldwerk dienen omtrent de gemeente Maasbracht de volgende opmerkingen de gemeentebeschrijving af te ronden.

6.2 Wat betreft de bebouwing binnen de gemeente Maasbracht kan geconcludeerd worden dat tengevolge van de tijdens de Tweede Wereldoorlog geleden schade een relatief gering aantal panden uit de periode 1850-1940 werd aangetroffen. De belangrijke rol als havenplaats, die Maasbracht ook destijds al speelde, kan niet meer worden afgelezen uit de tegenwoordig aanwezige bebouwing. Slechts een sluiswachterswoning in de Tipstraat en enkele winkel- en horecapanden in de Havenstraat wijzen op de bedrijvigheid, die vooral vanaf 1929, het jaar waarin een begin werd gemaakt met de aanleg van het Julianakanaal, in het dorp heerste. Voor het overige ontstond de bebouwing rond de haven grotendeels na 1945.
Een uitzondering, waaraan enige speciale aandacht dient te worden besteed, is een rond de eeuwwisseling in eclectische stijl met chalet-achtige invloeden opgetrokken villa, eveneens gelegen in de Havenstraat. Deze villa, waaraan in de loop der jaren enkele veranderingen werden aangebracht, wijkt duidelijk af van het algehele beeld van de Maasbrachtse bebouwing.
Een onderdeel van de oude kern van Maasbracht wordt gevormd door enkele in een sobere, traditionele stijl uitgevoerde boerderijen. De meeste panden hebben inmiddels al dan niet ingrijpende veranderingen ondergaan.
Betreffende de kern Maasbracht dient tot slot vermeld te worden dat enige panden uit het tijdvak 1850-1940, waaronder een Cinema, werden aangetroffen langs de Molenweg.
Buiten de in het voorgaande vermelde panden en straten bestaat Maasbracht grotendeels uit bebouwing, die ontstond na 1945.
De kern Brachterbeek, in feite via een doorlopende lineaire bebouwing verbonden met Maasbracht, heeft, in tegenstelling tot laatstgenoemd dorp, zijn oorspronkelijke agrarische karakter in ruime mate behouden. De hier aanwezige bebouwing is dan ook hoofdzakelijk sober en traditioneel uitgevoerd en had of heeft in de meeste gevallen een agrarische functie. Middelpunt van Brachterbeek is het in 1933 naar een ontwerp van Ir. J. Franssen gebouwde kerkje.
Verspreide bebouwing uit de periode 1850-1940 bestaat binnen de gemeente Maasbracht slechts uit enkele panden langs de weg Maastricht-Roermond.

6.2 Heden ten dage slechts een geringe hoeveelheid bebouwing uit de periode 1850-1940 aanwezig. Dit is een gevolg van de tussen 1940 en 1945 toegebrachte oorlogsschade. De nog aanwezige bebouwing is doorgaans uitgevoerd in een weinig opmerkelijke bouwtrant en maakt niet langer deel uit van een nog intact zijnde structuur. In de gemeente Maasbracht zijn derhalve geen gebieden aangewezen van bijzondere waarde.
Op grond van de in het voorgaande aangeduide feiten wordt het aangeven van een stedebouwkundige typologie niet relevant geacht.

Literatuurlijst

1. Julianakanaal, gekanaliseerde Maas en aansluitende waterwegen, Amsterdam 1934.
2. J. Kuyper, Gemeente-atlas van Limburg, Maasbree 1981.
3. Lijst van Nederlandse gemeenten, 's-Gravenhage 1988.
4. Dr. G.C.P. Linssen, Verandering en verschuiving. Industriële ontwikkeling naar bedrijfstak in Midden- en Noord-Limburg, 1839-1914, Tilburg 1969.
5. Ph. van der Maelen, Dictionnaire Géographique du Limbourg, Assen 1978.
6. Drs. J.F.R. Philips, Drs. J.C.G.M. Jansen, Drs. Th.J.A.H. Claessens, Geschiedenis van de landbouw in Limburg 1750-1914, Assen 1965.
7. Streekplan Midden-Limburg ten oosten van de Maas, S.L. 1956.
8. Streekplan Noord- en Midden-Limburg, 3 Dln., S.L. 1982.
9. J.C. De Valk, "De Maas-Scheepvaart op een rivier met karakter" in Limburg van Mook tot Eijsden. Geleen 1980, pp 104-111.

Kaartmateriaal

1. - Tranchotkaart nr. 45 Stevensweert
     1803-1920
     1:25.000
   - Tranchotkaart nr. 46 Roermond
     1803-1820
     1:25.000
2. Kaart uit J. Kuyper, Gemeente-atlas van Limburg
   - Maasbracht 1867
     1:50.000
3. Topografische kaarten:
   - Maasbracht nr. 750
     1934
     1:25.000
   - Echt nr. 749
     1934
     1:25.000
   - Roermond nr. 746
     1934
     1:25.000
4. Kaart gemeente Maasbracht
   1982
     1:10.000
5. Kaart provincie Limburg, regio Midden-Limburg
   1982
     1:50.000

Bij de gemeentebeschrijving gevoegde afbeeldingen

I De huidige gemeente Maasbracht
II Tranchotkaart westelijk deel gemeente Maasbracht
III Tranchotkaart oostelijk deel gemeente Maasbracht
IV De gemeente Maasbracht in 1867
V Noordpunt gemeente Maasbracht in 1934
VI Noord-westelijk deel gemeente Maasbracht in 1934
VII Rest gemeente Maasbracht in 1934

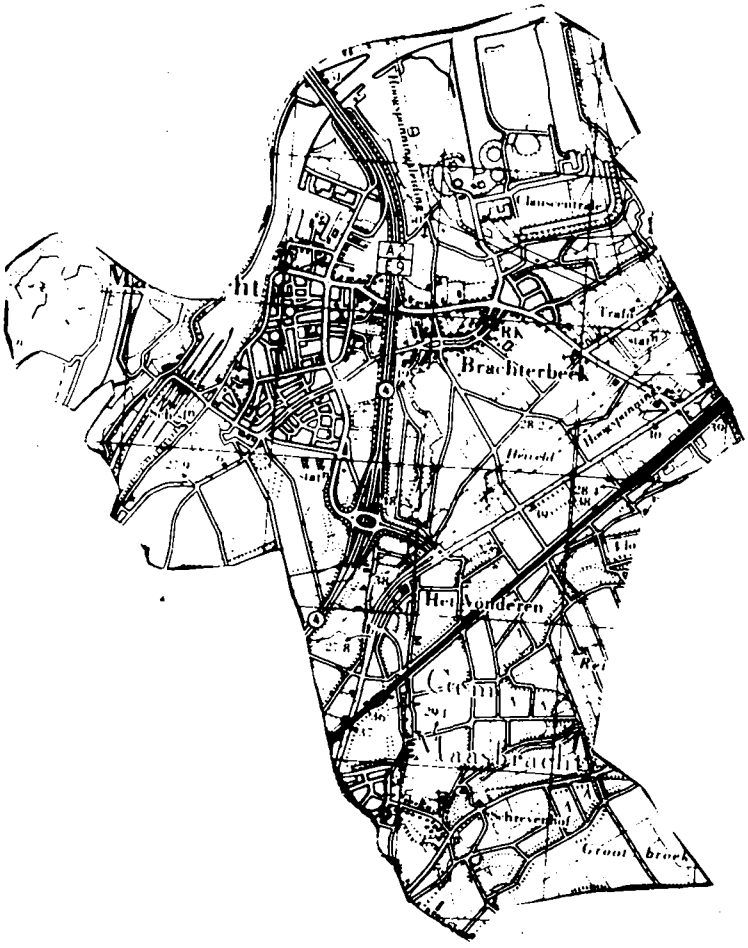
Brachterbeek
Het Vonderen

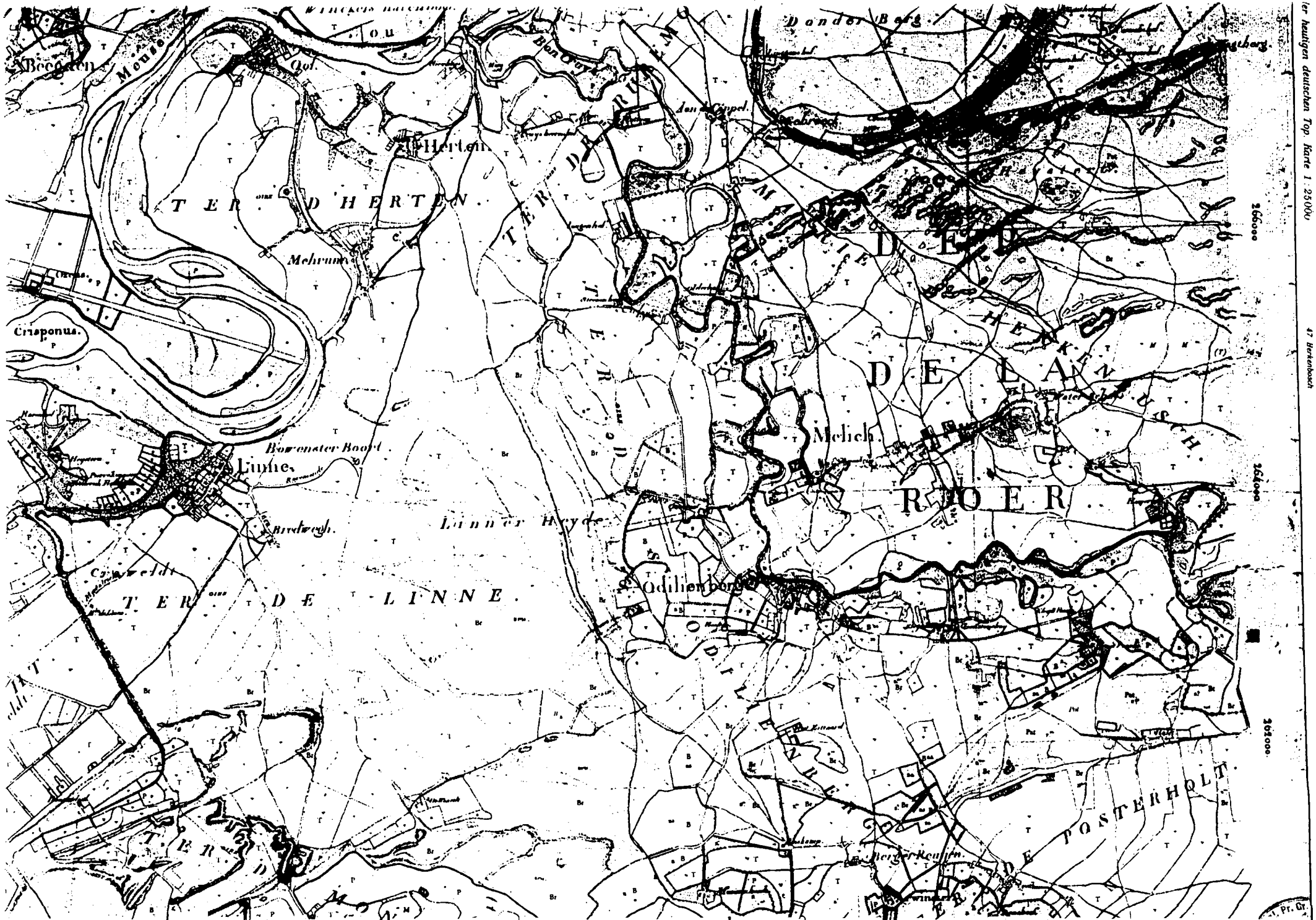

ler heutigen deutschen Top. Karte 1:25000

47 Berkenbosch

Hoef.
Panheel.
Thorn
Wessem.
Maas R.
Maasbracht.
Krugten.
Bragleweldt.
Krugteweldt.
Meuse
Aans
Wass
Eyland
STEPHENSWEERT.
Beirckeler.
246000.
248000

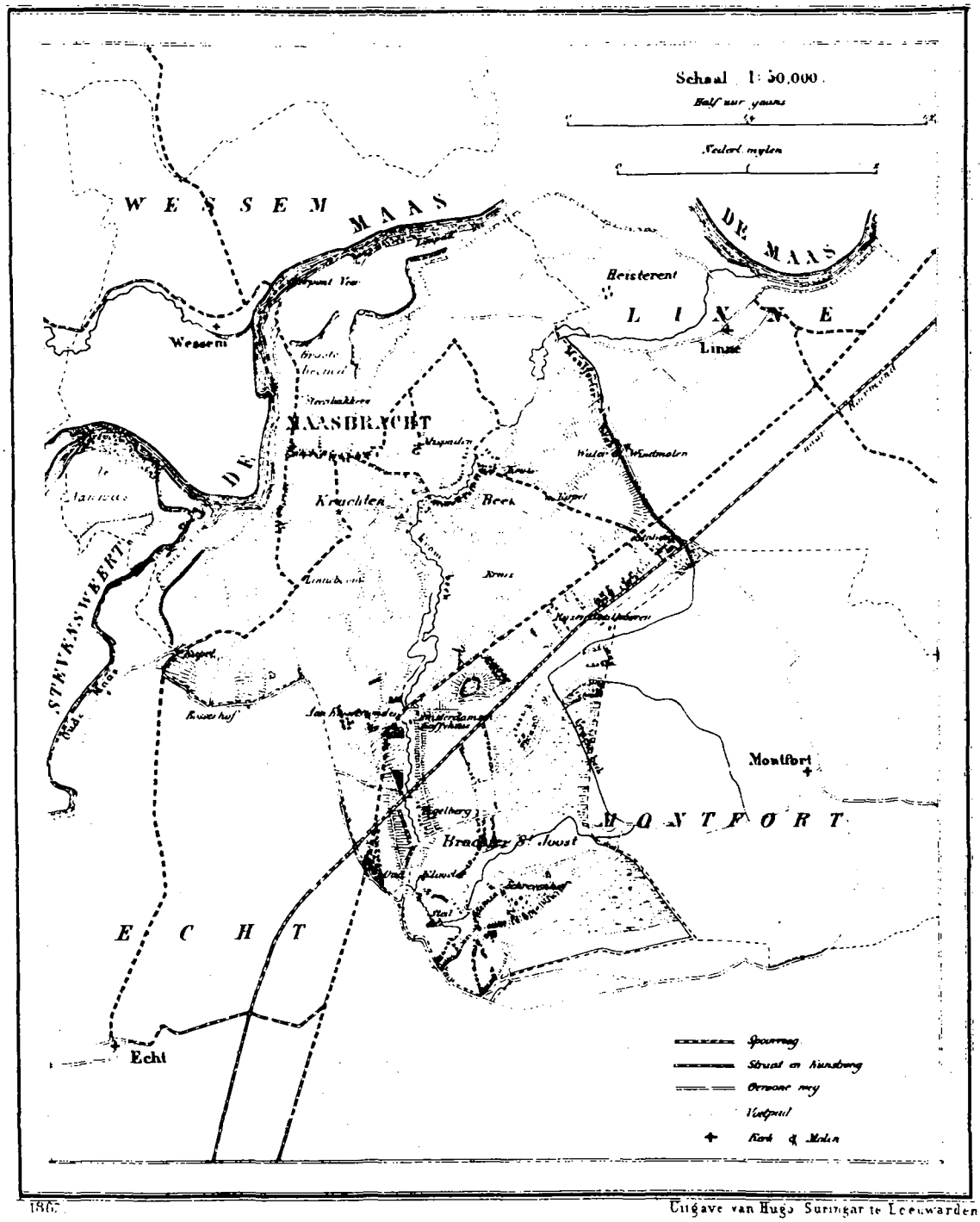

1867 Uitgave van Hugo Suringar te Leeuwarden

1622 Bunders. 1900 Inwoners

738	739	740
745	746	747
749	750	751

Uitgave 1938.

RO

Verk

Schaa

№ 7

№ 745 Thorn.

Topografische Dienst.

№ 7

Schaal va

745	746	747
749	750	751
753	754	755

Uitgave 1930.

№ 750
MAASBRACHT.

Verkend in 1934.

Schaal 1:25000.

№ 786 Roermond.

De coordinaten der hoeken van het blad zijn uitgedrukt in het stelsel der Rijksdriehoeksmeting.

Gezien: 11. N/35.
Inventarisnummer: 19147

gratificerde Blaad.

№ 55 Blad.

Hoogtemeting verricht in 1925.
Foto-Atlas

ECHT.

Verkend in 1934.
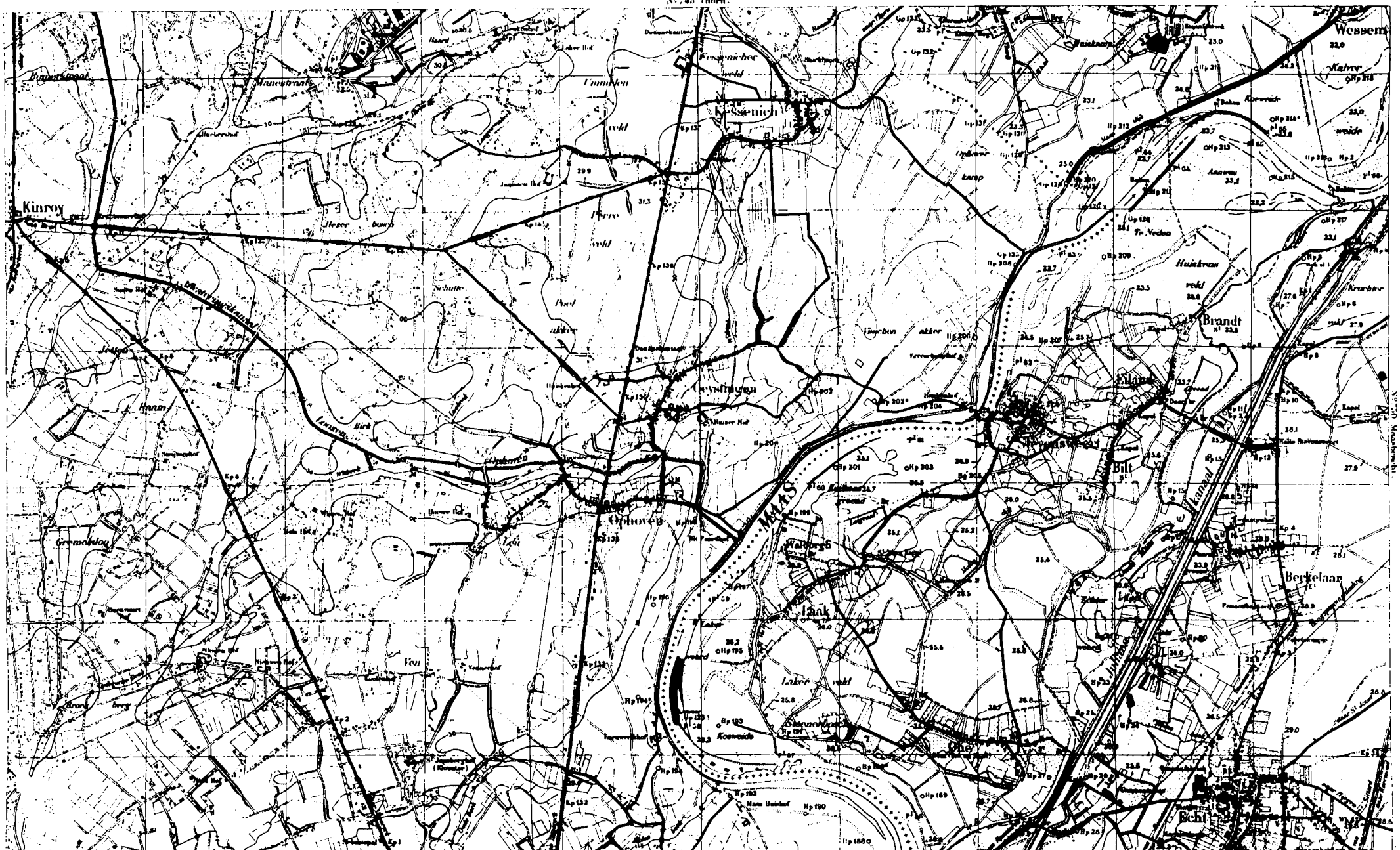
Schaal 1:25000.